בבית המשפט העליון

דנ"א 5154/22

לפני:	כבוד הנשיאה א' חיות
המבקש:	חיים אופיר
	נ ג ד
המשיבות:	1. פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ 2. פסגות בית השקעות בע"מ
	בקשה לקיום דיון נוסף בפסק דינו של בית המשפט העליון בע"א 5858/19 אשר ניתן ביום 5.7.2022 על ידי המשנה לנשיאה (בדימ') נ' הנדל, השופטת ע' ברון והשופט (בדימ') ג' קרא; תשובה מטעם המשיבות מיום 7.9.2022
בשם המבקש:	עו"ד צבי כהנא; עו"ד אורי שמש
בשם המשיבות:	עו"ד איל רוזובסקי; עו"ד בת חן ליפסקי; עו"ד עדי קופל-אביב

החלטה

זוהי בקשה לקיים דיון נוסף בפסק דינו של בית משפט זה (המשנה לנשיאה (בדימ') נ' הנדל, השופטת ע' ברון והשופט (בדימ') ג' קרא) בע"א 5858/19 מיום 5.7.2022 (להלן: פסק הדין). בפסק הדין הוחלט לקבל את ערעורן של המשיבות על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו, ולקבוע כי אף שבתנאים מסוימים ניתן לבטל הסדר פשרה בהליך ייצוגי, לא היה מקום להורות על ביטול הסדר הפשרה שנכרת בין המבקש למשיבות ושאושר בפסק דין שהפך חלוט.

רקע הדברים והשתלשלות העניינים

1. בשנת 1999 הצטרף המבקש כעמית לקופת הגמל גדיש, אשר נוהלה באותם ימים על ידי בנק הפועלים בע"מ (להלן, בהתאמה: גדיש ובנק הפועלים). לטענת המבקש, הצטרפותו לגדיש הגיעה על רקע הסכם שנערך בין בנק הפועלים לארגון העובדים של

פז חברת נפט בע"מ (להלן: חברת פז), שבה הועסק המבקש באותה העת ומועסק בה גם כיום. על פי ההסכם הנטען, בנק הפועלים התחייב כי עובד חברת פז שיעביר לגדיש את קופת הגמל שלו יזכה להטבה בגובה דמי הניהול שייגבו ממנו, וכי אלו יועמדו על שיעור שנתי קבוע של 0.25% (להלן: הטבת דמי הניהול). בהתאם, לאורך השנים נגבו מהמבקש דמי ניהול בשיעור זה.

2. בחודש יולי 2008 רכשו המשיבות, פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ ופסגות בית השקעות בע"מ (להלן, בהתאמה: פסגות גמל ופסגות השקעות; וביחד: המשיבות), את גדיש מבנק הפועלים. זאת, בהמשך לרפורמה שנערכה בשוק ההון הישראלי בשנת 2005 הידועה בשם "רפורמת בכר", אשר במסגרתה חויבו הבנקים בישראל למכור את אחזקותיהם בקופות הגמל וקרנות הנאמנות שהיו בבעלותם תוך פרק זמן מוגדר. בהמשך לכך, במהלך חודש דצמבר 2009 פנתה פסגות גמל לעמיתים שונים בגדיש, ובהם המבקש, והודיעה כי החל מיום 1.3.2010 יעלה שיעור דמי הניהול שייגבה מחשבונותיהם. על פי הנטען, בדיעבד הסתבר כי פסגות גמל החליטה שהטבת דמי הניהול תפקע ביום 31.12.2009, וכי העלייה בשיעור דמי הניהול החלה כבר ביום 1.1.2010.

3. בהמשך להודעת פסגות גמל, ביום 9.11.2010 הגיש המבקש בקשה לאישור תובענה ייצוגית נגד המשיבות לבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (ת"צ (מחוזי ת"א) 17626-11-10; להלן: בקשת האישור הראשונה). בקשת האישור הראשונה הוגשה בגין שתי עילות. העילה הראשונה נגעה לטענת המבקש כי המשיבות הפרו את הוראות תקנה 53ב(א) לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964, שהייתה בתוקף באותה העת – ולפיה הן חויבו במשלוח הודעה מוקדמת לעמיתיהן בדבר כוונתן להעלות את דמי הניהול הנגבים מהם, חודשיים בטרם ההעלאה בפועל (להלן: עילת ההודעה המוקדמת). העילה השנייה נגעה לטענה כי הטבת דמי הניהול הייתה בלתי מוגבלת בזמן, ומשכך העלאת שיעור דמי הניהול היוותה הפרה של התחייבות חוזית מצד המשיבות (להלן: העילה החוזית). בהתבסס על העילה החוזית, עתר המבקש להשבת הסכומים שנגבו בשיעור הגבוה מזה שנקבע בהטבת דמי הניהול, וכן עתר לצו הצהרתי שבו ייקבע כי המשיבות מנועות מלגבות דמי ניהול בשיעור העולה על זה שנקבע בהטבת דמי הניהול. בתשובתן לבקשת האישור הראשונה דחו המשיבות את הטענה בדבר קיומה של הטבת דמי ניהול בלתי מוגבלת בזמן, וציינו כי למיטב ידיעתן לא קיים מסמך בכתב המאשר טענה זו.

4. ביום 7.12.2011 התקיים דיון בבקשת האישור הראשונה בפני בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו, ובמהלכו נחקר מר אליעזר לוזגרט שעבד בעבר אצל המשיבות, ושעל עדותו ביקש המבקש להסתמך לצורך הוכחת הטענה בדבר הטבת דמי הניהול (להלן: לוזגרט). בתום הדיון העיר בית המשפט כי עדות לוזגרט מעוררת מספר קשיים, והציע לצדדים לבחון מחדש את עמדותיהם. כחודש לאחר מכן הודיעו הצדדים לבית המשפט כי הם מנהלים משא ומתן להסדר פשרה, ובחלוף מספר ימים הם הגישו בקשה לאישור הסדר פשרה (להלן: הסדר הפשרה).

הסדר הפשרה בין הצדדים כלל הסכמה שלפיה המשיבות רשאיות להעלות את שיעור דמי הניהול שהן גובות מעמיתיהן, לרבות מעמיתים שזכו בעבר בהטבת דמי ניהול שלא כללה מועד פקיעת תוקף, וזאת בכפוף למשלוח הודעה מוקדמת בדבר ההעלאה כנדרש על פי דין. הצדדים הסכימו כי הקבוצה שעליה יחול הסדר הפשרה תכלול את כל העמיתים בקופות הגמל המנוהלות על ידי פסגות גמל שדמי הניהול הנגבים מהם הועלו ביום 1.1.2010, מבלי שנשלחה להם בעניין זה הודעה מתאימה. עוד הוסכם כי הפיצוי שיזכו לו חברי הקבוצה יהיה בגובה ההפרש בין דמי הניהול שנגבו מהם בחודשים ינואר ופברואר 2010 ובין דמי הניהול שהיו נגבים מהם בתקופה זו אם שיעור דמי הניהול לא היה עולה ביום 1.1.2010. כמו כן, הסכימו הצדדים כי הסדר הפשרה יהווה מעשה בית דין ביחס לעילה החוזית וביחס לעילת ההודעה המוקדמת. ביום 11.10.2012 אישר בית המשפט המחוזי (השופטת ש' אלמגור) את הסדר הפשרה ונתן לו תוקף של פסק דין, בהתאם להוראות חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: חוק תובענות ייצוגיות).

5. כחצי שנה לאחר מכן, במהלך חודש אפריל 2013, הגיע לידי המבקש מכתב מיום 22.5.2000, שנשלח מבנק הפועלים אל מי ששימש באותה העת כסמנכ"ל הכספים של חברת פז, מר צבי קרני (להלן: מכתב קרני). במכתב צוין כי "דמי הניהול בקופות הגמל ע"ש 'פז' הינם 0.25% בכל הקופות שברשותכם ולצמיתות" [ההדגשה במקור]. בעקבות גילוי המכתב הגיש המבקש בקשה חדשה לאישור תובענה ייצוגית נגד המשיבות לבית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (ת"צ (מחוזי ת"א) 45368-12-13; להלן: בקשת האישור השנייה). בבקשת האישור השנייה התבקש בית המשפט לבטל באופן חלקי את הסדר הפשרה, כך שיבוטלו הסעיפים הנוגעים לעילת התביעה החוזית בדבר הטבת דמי הניהול. המבקש טען כי נפל פגם מסוג טעות או הטעיה בכריתת הסדר הפשרה בכל הנוגע לעילה שעניינה בהטבת דמי הניהול, וכי פגם זה נבע ממצגי המשיבות בנושא. בהתאם, ובהתבסס על מכתב קרני, טען המבקש כי הטבת דמי הניהול ניתנה לצמיתות וביקש, בין

היתר, כי המשיבות תחויבנה בהשבת הסכומים שנגבו בשיעור הגבוה מזה שהובטח לחברי הקבוצה.

6. ביום 24.6.2019 נעתר בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (השופטת ש׳ אלמגור) לבקשת המבקש לבטל חלקית את הסדר הפשרה וכן אישר את הבקשה לניהול תובענה ייצוגית על יסוד בקשת האישור השנייה. בית המשפט המחוזי קבע כי במסגרת הדיון בבקשת האישור הראשונה הציגו המשיבות מצג שווא על כך שאין בנמצא התחייבות למתן הטבת דמי הניהול לצמיתות, ואף הסתירו אינדיקציות לקיומה של התחייבות כאמור, אשר נתגלו מהראיות והעדויות בדיון בבקשת האישור השנייה. על כן, נקבע שבנסיבות העניין התקיימו יסודות הטעות וההטעיה באופן שמצדיק את ביטולו החלקי של הסדר הפשרה שאושר ביום 11.10.2012. בית המשפט הוסיף וציין כי אם הדברים היו ידועים לו בזמן אמת, הוא לא היה מאשר את הסדר הפשרה בהליך הקודם. באשר לבקשה לנהל תובענה ייצוגית נגד המשיבות על יסוד בקשת האישור השנייה, קבע בית המשפט, בין היתר על רקע מכתב קרני, כי לא שוכנע שפסגות גמל הייתה רשאית לשנות את שיעור דמי הניהול. עוד הוסיף בית המשפט כי אף אם הייתה רשאית פסגות גמל לעשות כן, היא לא הוכיחה מהו האופן שבו העלאה כאמור הייתה צריכה להיעשות. בהתאם, נעתר בית המשפט לבקשת האישור השנייה.

פסק דינו של בית המשפט העליון

7. על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו הגישו המשיבות ערעור לבית משפט זה (ע״א 5858/19), וביום 5.7.2022 ניתן פסק הדין בערעור (השופטת ע׳ ברון, בהסכמת המשנה לנשיאה (בדימ׳) נ׳ הנדל והשופט (בדימ׳) ג׳ קרא). השופטת ברון ציינה כי ההכרעה בערעור מצריכה מענה לשתי שאלות מרכזיות. השאלה הראשונה נוגעת לעצם האפשרות להגיש בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי שאושר בפסק דין חלוט, ולטיבו של ההליך הפרוצדוראלי שיש לנקוט לצורך קבלת סעד זה. השאלה השנייה נוגעת לקיומם של פגמים בכריתת הסדר הפשרה בנסיבות העניין, המקימים למבקש עילה לביטול ההסדר. במענה לשאלות אלו, סברה השופטת ברון כי במקרה שבו נפלו פגמים בהסדר פשרה המקימים עילה לביטול חוזה, יש לאפשר לתובע המייצג ולנתבע להגיש בקשה לביטולו אף אם הסדר הפשרה אושר בפסק דין חלוט. עם זאת, נקבע כי בענייננו לא נפלו פגמים המצדיקים את ביטול הסדר הפשרה, ועל כן יש לקבל את ערעורן של המשיבות – כך שפסק הדין של בית המשפט המחוזי יבוטל, הסדר הפשרה שאושר ביום 11.10.2012 יוותר על כנו, ובקשת האישור השנייה תידחה.

8. בפתח הדברים ציינה השופטת ברון כי סוגיית ביטולו של הסדר פשרה בהליך ייצוגי טרם נדונה בפסיקת בית המשפט העליון, ועל כן לא נקבעו הנסיבות שבגינן ניתן יהיה לבטל הסדר פשרה כאמור, כמו גם ההיבטים הדיוניים להכרעה בבקשה לביטול הסדר פשרה שכזה. עם זאת, צוין כי לצורך הדיון בשאלות אלו ניתן וראוי להקיש מהעקרונות שנקבעו בכל הנוגע לביטול הסכמי פשרה שניתן להם תוקף של פסק דין בהליך אזרחי "רגיל". לגופו של עניין, ונוכח חשיבות מהימנות מוסד הפשרה הייצוגית, קבעה השופטת ברון כי יש לאפשר, במקרים המתאימים, להגיש בקשה לביטול הסדר פשרה שאושר בפסק דין חלוט במסגרת הליך ייצוגי. באשר לטעמים שיצדיקו בקשה כאמור, נקבע כי ניתן להקיש מעילות הביטול שהוכרו ביחס להסדרי פשרה אזרחיים "רגילים", ובכלל זה קיומו של פגם מהותי ביסוד ההתקשרות החוזית שבבסיס הסדר הפשרה.

9. בהמשך לכך, עמדה השופטת ברון על אמות המידה שיש להחיל ביחס לבקשות לביטול הסדר פשרה שאושר בפסק דין חלוט במסגרת הליך ייצוגי. בהקשר זה נקבע כי על בית המשפט הנדרש לבקשה כאמור לפעול בזהירות יתרה ובריסון שיפוטי, וכי אין להיעתר לבקשות שכאלו "אלא במשורה, בגדר חריג שבחריגים" (פסקה 31 לחוות דעתה). זאת, משום שהסדר פשרה ייצוגי, בשונה מהסדר פשרה אזרחי "רגיל", נדרש לצלוח משוכה גבוהה בטרם שבית המשפט יאשרו. משוכה זו, כך צוין, נוגעת למאפיינים הייחודים של הפשרה הייצוגית, המחייבים את בית המשפט לבחון כי הסדר הפשרה המובא לאישורו הוא ראוי, הוגן וסביר בהתחשב בעניינם של חברי הקבוצה. בהקשר זה אף צוין כי חוק תובענות ייצוגיות קובע מספר מנגנונים שנועדו להגן על זכויותיהם של חברי הקבוצה הרלוונטית בהליך אישורו של הסדר פשרה. כמו כן, נקבע כי בחינת בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי מחייבת את בית המשפט להידרש לשאלה אם ביטול הסדר הפשרה יקדם את טובת הקבוצה המיוצגת, וכן להשפעת הביטול על הנתבע בנסיבות העניין.

באשר לגורמים שרשאים לבקש את ביטולו של הסדר פשרה בהליך ייצוגי, סברה השופטת ברון כי בנסיבות העניין אין צורך ליתן מענה מקיף לשאלה זו – ודי בקביעה כי האפשרות להגיש בקשה לביטול הסדר פשרה שכזה נתונה לגורמים החתומים על ההסדר, כלומר לתובע המייצג, לבא כוחו ולנתבע.

10. באשר להיבט הדיוני, קבעה השופטת ברון כי במקרה שבו בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי מבוססת על טענה לפגם חוזי מהותי שנפל בו, יש להגישה בגדרי ההליך הייצוגי המקורי. זאת, משום שהיעתרות לבקשה לביטול הסדר פשרה מובילה,

בהכרח, לפתיחה מחדש של ההליך הייצוגי המקורי, בשים לב לכך שבעקבות ביטול ההסדר אין בנמצא מנגנון דיוני שלפיו ניתן לסיים את ההליך הייצוגי המקורי מבלי להידרש לשאלות שהועלו בו. עוד צוין כי גם שיקולי יעילות דיונית מובילים למסקנה שיש לדון בבקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי במסגרת ההליך הייצוגי המקורי. על כן, נקבע כי אין מקום להידרש ולדון בבקשה חדשה לאישור תובענה ייצוגית כל עוד לא הוכרע ההליך הייצוגי המקורי באחת מהדרכים הקבועות בחוק תובענות ייצוגיות.

בשים לב לאמור נקבע כי על פני הדברים נפל פגם דיוני בכך שהמבקש הגיש את הבקשה לביטול הסדר הפשרה במסגרת בקשת האישור השנייה. עם זאת, השופטת ברון קבעה כי אין לייחס משקל לפגם זה, וזאת בשל אי-הבהירות ששררה ביחס לנושא זה, וכן משום שממילא לא היה מקום להורות על ביטול הסדר הפשרה בענייננו.

11. בהמשך, בחנה השופטת ברון אם בנסיבות המקרה דנן היה מקום להורות על ביטול הסדר הפשרה. באשר לקיומה של הטעיה בענייננו, נדרשה השופטת ברון לשאלה אם בבסיס ההתקשרות בהסדר הפשרה ניצבה טעות של המבקש. בהקשר זה צוין כי הסדר הפשרה בענייננו, ככל הסכם, חילק את הסיכונים והסיכויים החוזיים בין המבקש למשיבות. במסגרת זו, המשיבות הכירו בעילת התביעה שנגעה להודעה המוקדמת, ומנגד המבקש הסכים להכיר בכך שהמשיבות היו רשאיות להעלות את דמי הניהול ובכך ויתר על עילת התביעה החוזית בעניין זה. על רקע האמור, נקבע כי בנסיבות העניין העובדה שלאחר שאושר הסדר הפשרה הגיע מכתב קרני לידי המבקש, אינה מלמדת על טעות המצדיקה את ביטול הסדר הפשרה. בהקשר זה דחתה השופטת ברון את טענת המבקש שלפיה בעת שנכרת הסדר הפשרה הוא סבר שאין בנמצא מסמכים בכתב המחזקים את טענותיו, וקבעה כי ישנן מספר אינדיקציות לכך שהמבקש נטל על עצמו באופן מודע את הסיכון שלאחר אישור הסדר הפשרה עשויות להימצא ראיות התומכות בעילה החוזית שעליה ויתר. אחת מאינדיקציות אלו, כך נקבע, היא ויתורו של המבקש על הכרעה בבקשת גילוי המסמכים שהגיש במסגרת ההליך המקורי. על כן, נקבע כי מדובר בטעות מודעת הנוגעת להערכת הסיכונים והסיכויים הנלווים להסדר הפשרה. בשים לב למבחן הסיכון שנקבע בפסיקה, שלפיו טעות בכדאיות העסקה היא טעות ביחס לסיכון שנטל על עצמו צד לחוזה, קבעה השופטת ברון כי טעותו של המבקש אינה אלא טעות בכדאיות העסקה, וכי זו אינה מקימה עילה לביטול הסדר הפשרה.

12. השופטת ברון ציינה כי על פני הדברים, די בקביעה שלא התקיימה טעות על מנת לדחות את טענת המבקש כי נפל פגם בכריתת הסדר הפשרה. עם זאת, הוסיפה השופטת ברון כי אף אם תניח שהמבקש טעה טעות שאינה בכדאיות העסקה, ממילא לא מתקיים

היסוד השני של עילת ההטעיה, שכן בנסיבות העניין לא ניתן לקבוע שהמשיבות הטעו את המבקש. בהקשר זה צוין, בין היתר, כי במסגרת הדיון בבקשת האישור הראשונה דחה המבקש את טענת המשיבות כי לא קיים ברשותן מסמך המאשש את טענותיו בדבר התחייבות למתן הטבת דמי ניהול בלתי מוגבלת בזמן. משדחה המבקש טענה זו, כך נקבע, לא ניתן לקבל את הטענה שמצגי המשיבות הטעו אותו והובילו אותו להתקשר בהסדר הפשרה. כמו כן, השופטת ברון סברה כי בנסיבות העניין, בשלב שבו הצדדים היו מצויים במשא ומתן להסדר פשרה וכל צד היה נתון בחוסר ודאות באשר לראיות שברשות הצד שכנגד בטרם התקיימו הליכי גילוי ועיון, לא היה מקום להטיל על המשיבות חובת גילוי של מסמכים ונתונים שהיו עשויים לחזק את עילת התביעה של המבקש. על כן, הציעה השופטת ברון לקבל את הערעור, ולקבוע כי פסק דינו של בית המשפט המחוזי יבוטל, כי בקשת האישור השנייה תידחה וכי הסדר הפשרה יעמוד בתוקפו.

13. השופט (בדימ׳) קרא הצטרף לפסק דינה של השופטת ברון, אך ציין כי משהדיון בשאלת התקיימות יסוד ההטעיה בענייננו נעשה מעבר לנדרש, הוא אינו רואה מקום להביע עמדה באשר למערכת היחסים בין הצדדים להליך והשפעתה על חובות תום הלב והגילוי שחלו בנסיבות העניין. המשנה לנשיאה (בדימ׳) הנדל הצטרף אף הוא לפסק דינה של השופטת ברון, והוסיף כי אף שהדיון ביסוד ההטעיה נעשה מעבר לנדרש, אין לומר שהמשיבות הטעו את המבקש בכך שלא גילו את כל המידע שהיה בידיעתן טרם נחתם הסדר הפשרה. בהקשר זה הוסיף המשנה לנשיאה הנדל וציין כי יש להבחין בין הטעיה הנובעת ממסירת מידע שגוי לאי-מסירת מידע, ובין חובת תום הלב שחלה במשא ומתן בין צדדים לעסקת מכר, לחובת תום הלב שחלה במשא ומתן המתנהל אגב הליך משפטי.

הבקשה דנן ותמצית טענות הצדדים

14. המבקש טוען כי יש להורות על קיום דיון נוסף בפסק הדין, וזאת בשל ההלכות החדשות והקשות שנקבעו בו. ראשית, המבקש מציין כי בפסק הדין נקבעה הלכה חדשה וקשה שלפיה לצורך קבלת בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי יש לעמוד בתנאים מחמירים יותר מאלו שנקבעו בפסיקה לעניין ביטול הסדר פשרה בהליך אזרחי ״רגיל״. המבקש סבור כי הנימוק שהוביל את בית המשפט לקביעה זו, הנוגע למאפיינים הייחודיים של הפשרה הייצוגית, צריך להוביל למסקנה שונה. לשיטתו, ״המסקנה המידתית״ מנימוק זה היא שיש להכפיף כל בקשה לביטול הסדר פשרה ייצוגי ל״׳שרשרת אישורים הפוכה׳, דהיינו לדרוש את עמדת כל הגורמים שהיו מעורבים בתהליך אישור

ההסדר – ואף לשקול קבלת עמדת גורמים שלא השתתפו בתהליך – ביחס לבקשת הביטול". בהמשך לכך, המבקש טוען כי ראוי לקיים דיון נוסף אף בשאלת המשקל שיש לייחס לעמדת כל אחד מהגורמים "בשרשרת" האישור של הסדר הפשרה המקורי, ולהעניק מעמד בכורה לעמדת המותב שאישר את הסדר הפשרה המקורי, ככל שבקשת הביטול תובא בפניו. עוד טוען המבקש כי בשים לב לכך שמדובר בהליך ייצוגי, יש מקום להקל בדרישות לביטול הסדר הפשרה, וזאת מן הטעם שפגם בהסדר כאמור ישפיע על קבוצה גדולה שלא הייתה מעורבת במשא ומתן ובהליכים שהובילו לכריתת ההסדר.

המבקש מוסיף כי בבחינת התקיימות יסוד הטעות בענייננו, זקף בית המשפט לחובתו את העובדה שהתקשר בהסדר הפשרה לפני שמוצה הליך גילוי המסמכים. לשיטת המבקש, קביעה זו מהווה כשלעצמה הלכה חדשה וקשה, אשר תמנע התקשרויות בהסדרי פשרה לפני מיצוי הליכים מקדמיים ותפגע באינטרס המערכתי להגעה להסדרי פשרה בשלב מוקדם ככל הניתן. כן נטען כי במסגרת הפעלת מבחן הסיכון לצורך בחינת קיומה של טעות בכדאיות העסקה היה מקום לנקוט במשנה זהירות, וזאת משהמותב שאישר את הסדר הפשרה הודה כי הוטעה בעצמו על ידי המשיבות.

15. בנוסף, המבקש טוען כי הקביעה שנכללה בפסק הדין, שלפיה חובת הגילוי החלה על נתבע במשא ומתן בהליך ייצוגי מצומצמת מזו שחלה ביחס לנתבע במשא ומתן בהליך אזרחי "רגיל", היא קביעה חדשנית שאינה מתיישבת עם הדין החל בהליכים ייצוגיים. לשיטת המבקש, קביעה זו קשה ומרוקנת מתוכן את חובות הגילוי המינימליות שחלות על נתבע בהליך ייצוגי, שממילא מאופיין בפערי מידע גדולים בין הצדדים לו. המבקש מציין כי מכיוון שרכיב זה בפסק הדין נקבע למעלה מן הצורך, הוא אינו מהווה הלכה ולכן ביחס אליו, כשלעצמו, לא ניתן להורות על קיום דיון נוסף. ואולם, המבקש סבור כי "במסגרת הדיון הכולל במערכת השיקולים המנחים דיון בבקשה לביטול אישור פשרה ייצוגית יש מקום לבחון גם אמירה רחבה וקשה זו".

16. עוד טוען המבקש כי בפסק הדין נקבעה הלכה חדשה וקשה בכל הנוגע למסלול הדיוני שבו תידון בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי. לשיטת המבקש, קביעה זו מהווה סטייה מההלכה הפסוקה שלפיה בקשה לביטול פסק דין תוגש בהליך חדש, ולאו דווקא לבית המשפט שנתן את פסק הדין. המבקש מציין כי בית המשפט אמנם לא נתן משקל לשאלת המנגנון הדיוני שבו הוא נקט, ודן בטענותיו לגופן, אך לשיטתו המסלול הדיוני שהותווה בפסק הדין השפיע "לחומרא על שיקולי המותב" שדן בענייננו.

הקושי בהלכה זו, לטענת המבקש, נובע מכך שבקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי לא תוכפף לתנאים הקבועים בחוק תובענות ייצוגיות, ובהם "שרשרת האישורים והפרסומים הנדרשים כתנאי לאישור תובענה כייצוגית". מצב שכזה יביא לכך שבשונה מהליך אישור הסדר הפשרה, בהליך הביטול לא יידרש אישור של גורם כלשהו מלבד בית המשפט, כך שהתובע הייצוגי יוכל להסתלק מבקשת הביטול או להתפשר עם הנתבע מחוץ לכותלי בית המשפט ללא פיקוח שיפוטי וציבורי. קושי נוסף הנובע לשיטת המבקש ממצב זה, הוא האפשרות שחבר קבוצה שלא היה מעורב בהליך הפשרה יגיש בקשה לביטול הסדר פשרה. בהקשר זה מציין המבקש כי בית המשפט אמנם לא נדרש להכריע בשאלת האפשרות של חבר קבוצה להגיש בקשה כאמור, אך לשיטתו "גם השאלה שהושארה בצריך עיון ראויה לבירור במסגרת של דיון נוסף", שכן יש להסדיר את כלל ההיבטים הדיוניים הנוגעים להגשת בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי. בנוסף, המבקש טוען כי בשונה מהגשת בקשה חדשה לאישור תובענה ייצוגית, קיים ספק אם די בהגשת בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי כדי להקנות לחברי הקבוצה את הזכויות הדיוניות המעוגנות בחוק תובענות ייצוגיות בכל הנוגע להתיישנות עילת התביעה הייצוגית (המבקש מפנה בהקשר זה לסעיף 26 לחוק תובענות ייצוגיות).

17. המשיבות, מצדן, סבורות כי דין הבקשה להידחות. המשיבות טוענות כי ההלכה היחידה שנקבעה בפסק הדין נוגעת למסלול הדיוני להגשת בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי. עם זאת, המשיבות סבורות כי אין מדובר בהלכה קשה או חשובה המצדיקה קיום דיון נוסף, בין היתר משום שהיא עוסקת בעניין פרוצדורלי בלבד. כמו כן, המשיבות טוענות כי הלכה זו כלל לא השפיעה על תוצאות ההליך, שכן בית המשפט נדרש לגופן של טענות המבקש. משכך, אף אם ייערך דיון נוסף בסוגיה זו, ועמדת המבקש תתקבל, לא יהיה בכך כדי להשפיע על תוצאת פסק הדין. המשיבות טוענות כי משום שדיון נוסף לא נועד ליתן פתרונות לשאלות תיאורטיות, אין מקום להורות על דיון נוסף בסוגיה זו. בנוסף, המשיבות דוחות את טענת המבקש כי המסלול הדיוני שנקבע לעניין בקשות לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי השפיע על הלך הרוח של בית המשפט בעת שנדרש ליתר טענותיו, ולדידן מדובר בטענה ספקולטיבית וחסרת שחר, שאינה יכולה לבסס בקשה לקיום דיון נוסף בפסק הדין.

עוד טוענות המשיבות כי בניגוד לטענת המבקש, לא נקבעה בפסק הדין הלכה כלשהי בעניין הנטל הנדרש לצורך ביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי. הקביעות בפסק הדין בהקשר זה, כך המשיבות, מהוות יישום של הלכות קודמות בעניין ביטול הסדרי פשרה בהליכים אזרחיים, ולכל היותר פיתוח נקודתי של הלכה קיימת. על כן, המשיבות סבורות כי אין בקביעות אלו כדי לגבש עילה לקיומו של דיון נוסף. המשיבות מוסיפות

כי אף אם היה מדובר בהלכה חדשה, אין מדובר בהלכה מוקשית או כזו הסותרת הלכה קודמת, באופן שמצדיק לקיים בפסק הדין דיון נוסף. לגופו של עניין, המשיבות סבורות כי מאפייניהם הייחודים של הליכים ייצוגיים אכן מחייבים החלת אמת מידה מחמירה לעניין ביטול הסדרי פשרה בהליכים אלו. המשיבות מוסיפות כי טענות המבקש באשר לקביעות בפסק הדין בעניין קיומה של טעות בעניינו, לרבות טענותיו על כך שבית המשפט זקף לחובתו את העובדה שוויתר על בקשת הגילוי שהגיש, הן טענות ערעוריות שאינן מקימות עילה לדיון נוסף.

דיון והכרעה

18. לאחר עיון בפסק הדין ובטענות הצדדים, הגעתי לכלל מסקנה כי דין הבקשה להידחות.

הליך הדיון הנוסף הוא הליך נדיר שיש לייחדו למקרים חריגים ויוצאי דופן שבהם נפסקה הלכה העומדת "בסתירה להלכה קודמת של בית המשפט העליון או שמפאת חשיבותה, קשיותה או חידושה" יש מקום לקיים בה דיון נוסף (סעיף 30(ב) לחוק בתי המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד-1984; דנ"א 7322/21 קלקודה נ' רשות מקרקעי ישראל, פסקה 13 (7.3.2022)).

19. בפסק הדין נדרש בית המשפט לשאלה הנוגעת לאפשרות להגיש בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי שאושר בפסק דין חלוט וכן לאמות המידה לבחינת בקשה כאמור. כמו כן, נדרש בית המשפט לשאלות הדיוניות שמתעוררות מהכרעה בבקשה כזו. משסוגיות אלו טרם נדונו לגופן בפסיקתו של בית משפט זה, כפי שצוין בפסק הדין, נראה כי ההכרעה בהן יש בה אכן משום חידוש. עם זאת, בכך אין די. כבר נפסק כי "לא כל חידוש הילכתי די בו כדי להצדיק סטייה מן הכלל הרגיל שלפיו פוסק בית-המשפט העליון בשלושה ופסיקתו היא סוף פסוק. נדרשת הלכה מיוחדת וחריגה שיש בה כדי לשנות באורח מהותי נורמות ששררו עובר להלכות שנדונו והוכרעו בפסק הדין" (דנ"א 3455/05 עטיה נ' שחר, פסקה 6 (11.10.2005)). כפי שיפורט להלן, לא שוכנעתי כי פסק הדין נושא הבקשה שלפניי נמנה עם אותם מקרים חריגים ויוצאי דופן.

20. אמות המידה שהותוו בפסק הדין לעניין בחינת בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי התבססו במידה רבה על הדין הקיים ביחס לביטול הסדרי פשרה בהליכים אזרחיים "רגילים". בהקשר זה צוין כי נקודת המוצא ביחס להסדרי פשרה בהליכים אזרחיים כאלו, היא שעל המבקש לבטלם "להצביע על טעמים משכנעים וכבדי משקל"

(פסקה 28 לפסק הדין והאסמכתאות שם). לצד זאת, עמד בית המשפט על השוני בין אישור הסדר פשרה בהליך אזרחי "רגיל", להליך האישור שנדרש לעבור הסדר פשרה בהליך ייצוגי, וקבע כי אין להיעתר לבקשות לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי "אלא במשורה, בגדר חריג שבחריגים". זאת, בשים לב למעורבות האקטיבית של בית המשפט בהליך לאישור הסדר פשרה ייצוגי ולכך שהסדר פשרה כזה עובר שורה של תחנות "פיקוח" טרם אישורו. אני סבורה כי בקביעותיו אלה צעד בית המשפט בעיקרו של דבר בתלם שנחרש בעבר ביחס למעמדם של הסדרי פשרה שניתן להם תוקף של פסק דין, תוך שהחיל על המקרה דנן את השינויים המחויבים הנובעים ממאפייניהם הייחודיים של הליכים ייצוגיים. בכך אין כדי להצדיק קיומו של דיון נוסף בפסק הדין (ראו והשוו: דנ"א 1833/20 דלק הונגריה בע"מ נ' פקיד שומה נתניה, פסקה 6 (18.6.2020)).

21. כמו כן, לא מצאתי לקבל את טענת המבקש כי בפסק הדין נקבעה הלכה חדשה וקשה שלפיה "יש לזקוף לחובת בעל הדין שהוטעה או טעה את העובדה שהוא לא מיצה הליכי גילוי". טענה זו של המבקש נוגעת ליישום דיני הטעות וההטעיה על נסיבות העניין הקונקרטיות, ומשכך אין מדובר בהלכה, אלא בטענה ערעורית שדיון נוסף איננו האכסניה המתאימה להעלאתה (ראו, למשל: דנ"א 2504/22 שליידר נ' קיבוץ נאות מרדכי, פסקה 18 (10.8.2022) (להלן: עניין שליידר)). בבחינת למעלה מן הצורך, אציין כי גם לגופו של עניין איני סבורה שיש ממש בטענת המבקש כי קביעה זו "תמנע התקשרויות בהסכמי פשרה לפני מיצוי הליכים מקדמיים", ותפגע באינטרס המערכתי להגעה להסדרי פשרה בשלב מוקדם ככל הניתן. מדובר בטענה שהיא במידה רבה ספקולטיבית וממילא אין בה כשלעצמה כדי להצדיק קיום דיון נוסף בפסק הדין (ראו, למשל: דנ"א 898/21 עיריית כרמיאל נ' המשביר 365 החזקות בע"מ, פסקה 8 (19.5.2021)). יתרה מכך, כפי שצוין בפסק הדין, התקשרותו של המבקש בהסדר הפשרה נבעה מניהול סיכונים שערך באותה העת, "ובהחלט ייתכן שאם [המבקש] היה עומד על המשך ניהול ההליך הקודם ובכלל זה גם על בקשת הגילוי, בקשת האישור הקודמת הייתה נדחית במלואה וקבוצת הסדר הפשרה בכללה הייתה נותרת בלא כלום" (פסקה 51 לפסק הדין).

טענה אחרת שהעלה המבקש היא כי יש ליישם במשנה זהירות את "מבחן הסיכון" ביחס לטעות בכדאיות העסקה, כאשר מדובר בטעות הנוגעת להסכם פשרה בהליך ייצוגי, ובפרט משהמותב שאישר את הסדר הפשרה הודה כי הוטעה בעצמו. טענה זו כלל לא נדונה בפסק הדין. משכך לא ניתן לומר כי נקבעה בסוגיה זו הלכה, ומובן כי אין מקום לבררה לראשונה במסגרת דיון נוסף (ראו, למשל: דנ"א 315/22 פלוני נ' השופטת רונית בש, פסקה 10 (1.3.2022) (להלן: עניין בש)). טענות נוספות שהעלה המבקש הנוגעות לאמירות בפסק הדין שעניינן בהיקף חובת הגילוי החלה על נתבע

במשא ומתן לפשרה המתנהל בהליך ייצוגי, אף הן דינן להידחות. כפי שהמבקש עצמו ציין, הדיון בנושא זה היה למעלה מן הצורך, ומשכך ברי כי אין בו על פני הדברים כדי להצדיק קיומו של דיון נוסף בפסק הדין (דנ"א 3367/20 רשות מקרקעי ישראל נ' סלע חברה למוצרי בטון בע"מ, פסקה 8 (30.7.2020); עניין שליידר, בפסקה 16).

22. הוא הדין באשר לטענות שהעלה המבקש לעניין המסלול הדיוני שהותווה בפסק הדין להגשת בקשה לביטול הסדר פשרה בהליך ייצוגי. בפסק הדין הובהר כי אין לזקוף לחובת המבקש את הפגם שנפל במסלול שבחר בהגישו את בקשת האישור השנייה. אך המבקש גורס כי המסלול הדיוני שנקט השפיע "לחומרא" על שיקולי של בית המשפט (פסקה 5 לבקשה לדיון נוסף). טענה זו הועלתה ללא כל ביסוס, ואינה יכולה להצדיק דיון נוסף בפסק הדין.

מכל מקום, גם לגופם של דברים לא מצאתי כי הקשיים שעליהם מצביע המבקש באשר למסלול הדיוני שנקבע בפסק הדין ביחס לבקשות לביטול הסדרי פשרה בהליכים ייצוגיים, מצדיקים דיון נוסף. ראשית, באשר לטענת המבקש כי יש קושי באפשרות שחבר קבוצה שלא היה מעורב בהליך הפשרה יגיש בקשה לביטולו של הסדר הפשרה, אציין כי בית המשפט נמנע מפורשות מהכרעה באשר לקיומה של אפשרות כזו (פסקה 33 לפסק הדין). על כן מובן כי אין מקום לדון בה לראשונה במסגרת דיון נוסף (עניין בש, בפסקה 10). יתר טענותיו של המבקש בנושא אף הן אינן מצדיקות קיומו של דיון נוסף. בפסק הדין עמד בית המשפט על מאפייניו הייחודיים של ההליך הייצוגי ועל רקע זה בחן לעומק את סוגיית המסלול הדיוני המתאים לבחינת בקשה לביטול הסדר פשרה ייצוגי. אף שבמסלול דיוני זה יש משום חידוש, לא שוכנעתי כי קביעות בית המשפט בהקשר זה מצדיקות חריגה מהכלל הנקוט בשיטתנו ולפיו "ההלכה נקבעת על ידי הרכב ראשוני של בית משפט זה – בין שהוא הרכב של שלושה שופטים ובין שהוא הרכב מורחב מלכתחילה – בלא שיש צורך לאשר כל הלכה חדשה על-ידי עריכת דיון נוסף בה" (דנ"פ 6519/05 עיסא נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (2.9.2005)).

23. בשולי הדברים אוסיף כי העובדה שפסק הדין ניתן פה אחד מחזקת אף היא את המסקנה שאין להורות על קיום דיון נוסף בו (דנ"א 9062/20 גבעות דוד השקעות ונדל"ן בע"מ נ' מנהל מע"מ – תל אביב-יפו, פסקה 15 (1.6.2021); דנ"א 2393/12 מדינת ישראל נ' מולהי, פסקה 9 (22.4.2012)).

24. מכל הטעמים שפורטו לעיל, הבקשה נדחית. בנסיבות העניין, המבקש יישא בהוצאות המשיבות בסך של 25,000 ש"ח.

ניתנה היום, י"ט בחשון התשפ"ג (13.11.2022).

ה נ ש י א ה